

Paweł Szuppe

Prawa człowieka w Unii Europejskiej : wolność religijna w zjednoczonej Europie

---

Nurt SVD 46/1 (131), 183-194

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prawa człowieka w Unii Europejskiej. Wolność religijna w zjednoczonej Europie

Paweł Szuppe

Ur. 1975. Teolog ze specjalnością misjologia i religioznawstwo. Katecheta, pracownik Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Warszawie.

Prawa człowieka to zespół podstawowych, niezbywalnych, uniwersalnych, niepodzielnych oraz współzależnych i wzajemnie powiązanych praw przysługujących każdemu człowiekowi bez względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie, stan zdrowia. Zgodnie z Europejską Konwencją Praw Człowieka należą do nich: prawo do życia, zakaz tortur, zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, zakaz karania bez podstawy prawnej, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolność myśli, sumienia i wyznania, wolność wyrażania opinii, wolność zgromadzania się i stowarzyszania, prawo do zawarcia małżeństwa, prawo do skutecznego środka odwoławczego, zakaz dyskryminacji. Wszystkie nieodłącznie związane są z naturą ludzką¹.

Przedmiotem uprawnień człowieka są wartości gospodarcze, społeczne i kulturalne. Są to prawa do aktywnego udziału w ich tworzeniu i korzystaniu. Zobowiązują one także różne grupy pośrednie i państwo do stwarzania warunków integralnego rozwoju każdego

¹ Por. I.A. Trzpił, *Prawa człowieka w polityce społecznej Unii Europejskiej*, [w:] M. Ożóg-Radew, R. Rosa (red.), *Bezpieczeństwo i prawa człowieka*, t. 1, Siedlce 2004, s. 55, 58; J. Sozański, *Prawa zasadnicze a prawa człowieka we wspólnotowym systemie prawnym*, Warszawa-Poznań 2003, s. 149; J. Sozański, *Prawa człowieka w systemach prawnych Wspólnot i Unii Europejskiej*, Warszawa-Poznań 2005, s. 44, 180, 183-186, 202; M. Balcerzak, *Prawa człowieka*, [w:] tenże, S. Sykuna (red.), *Leksykon ochrony praw człowieka. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2010, s. 345-352.

człowieka, ochrony tych praw i udzielania pomocy potrzebującym².

Wiadomo, że prawa człowieka odczytywane były stopniowo wraz z rozwojem cywilizacji. Na rozwój ten wpływają czynniki pozytywne (rozwój myśli teologicznej i filozoficznej o godności osoby ludzkiej, wykształcenie i rozwój społeczeństw) oraz negatywne (przemoc bezpośrednia i pośrednia, fizyczna i psychiczna). Wszystkie prawa człowieka wywodzą się z godności i wrodzonej wartości osoby ludzkiej³.

Jako jeden z istotnych fundamentów demokratycznego społeczeństwa wśród praw i wolności człowieka ważne miejsce zajmuje wolność religijna – prawo każdego obywatela do wyrażania swoich przekonań religijnych w sferze publicznej, które Jan Paweł II nazwał pierwszym i niezbędnym prawem każdej osoby ludzkiej. To fundament ludzkiej godności i tożsamości, podstawa człowieczeństwa⁴.

Podstawowe prawa człowieka

Unia Europejska to związek państw-członków Wspólnot Europejskich, zawarty na podstawie Traktatu o Unii Europejskiej, podpisanego 7 lutego 1992 w Maastricht, który następnie wszedł w życie 1 listopada 1993⁵.

Ustalając treść wszystkich praw człowieka we Wspólnocie Europejskiej odwołano się do samej struktury i natury człowieka, który jest istotą psychosomatyczną o potrzebach duchowych i materialnych (życie, wolność, samostanowienie, prawda, piękno, dobro, komunikowanie, sprawiedliwość, pokój, rozwój, żywność, mieszkanie, ubranie, opieka lekarska, praca). Człowiek jest istotą historyczną i wraz z postępowaniem cywilizacji rozwijają się jego potrzeby. Potrzeby podstawowe nazywamy potrzebami obiektywnymi i uniwersalnymi, których zaspokajanie jest konieczne do utrzymania życia i rozwoju człowieka. Należy zaznaczyć, że nie same podstawowe potrzeby są prawami człowieka, lecz uprawnienia do wartości koniecznych do zaspokojenia owych potrzeb⁶.

² Por. R. Rosa, *Prawa człowieka z katolickiej perspektywy*, [w:] M. Ożóg-Radew, R. Rosa (red.), *Bezpieczeństwo...*, dz. cyt., s. 32-33.

³ Por. tamże, s. 33, 37-39; J. Sozański, *Prawa człowieka...*, dz. cyt., s. 155.

⁴ CA 47; por. R. Rosa, *Prawa człowieka...*, art. cyt., s. 40; K. Dobrzaniecki, *Wolność religii i przekonań*, [w:] M. Balcerzak, S. Sykuna (red.), *Leksykon...*, dz. cyt., s. 515-521.

⁵ Por. M. Dobijański (red.), *Prawa i wolności człowieka w systemie Unii Europejskiej*, Siedlce 2006, s. 20-21; D. Kornobis-Romanowska, *Europejska Konwencja Praw Człowieka w systemie prawa Wspólnot Europejskich*, Warszawa 2001, s. 52-59; F. Jasiński, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Warszawa 2003, s. 49-59.

⁶ Por. J. Sozański, *Prawa zasadnicze...*, dz. cyt., s. 110, 175.

Pierwszym aktem wspólnotowym regulującym i porządkującym prawa człowieka w Unii Europejskiej jest Deklaracja Podstawowych Praw i Wolności, podpisana 12 kwietnia 1989 w Strasburgu. Dokument podkreśla nienaruszalność godności ludzkiej, prawo do życia, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, zakaz poddawania torturom, niehumanitarnego i poniżającego traktowania lub karania, równość wobec prawa, prawo do wolności myśli, sumienia, religii, prawo do wolności wypowiedzi (wolność wygłaszania poglądów, wolność otrzymywania i przekazywania informacji), prawo do poszanowania i ochrony swej tożsamości, nakaz ochrony rodziny, wolność poruszania się, prawo własności, prawo do uczestniczenia w pokojowych zgromadzeniach i manifestacjach, wolność zrzeszania się, prawo swobodnego wyboru zawodu, miejsca pracy i swobodnego wykonywania zawodu, prawo do słusznych warunków pracy, zbiorowe prawa socjalne, prawo do ochrony socjalnej, prawo do nauki, prawo obywateli Unii Europejskiej do uczestniczenia w wyborach członków Parlamentu Europejskiego, równe prawo wyborcze (czynne i bierne), prawo dostępu do informacji, prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zakaz ponownego sądzenia lub karania za przestępstwo, za które jednostka została już skazana lub uniewinniona, zakaz działania prawa wstecz, zniesienie kary śmierci, prawo petycji (w formie pisemnej skargi lub zażalenia) do Parlamentu Europejskiego⁷.

Drugim ważnym dokumentem, o którym należy wspomnieć przy omawianiu praw człowieka w Unii Europejskiej, jest Deklaracja o Prawach Człowieka, podpisana 29 czerwca 1991 w Luksemburgu. Jest to uchwała Rady Europejskiej, wskazująca na rosnące znaczenie poszanowania i przestrzegania praw człowieka w stosunkach międzynarodowych i krajowych porządkach prawnych. W myśl jej postanowień Wspólnota Europejska i jej państwa członkowskie zobowiązują się prowadzić politykę popierania i ochrony praw człowieka poprzez działania indywidualne i zbiorowe. Rada Europejska wezwała wszystkie państwa, by przystąpiły do konwencji i umów międzynarodowych w zakresie ochrony praw człowieka. Zaakceptowała możliwość zaangażowania się obywateli w działania zmierzające do wzmocnienia ochrony tych praw. Wezwała również państwa do współpracy z organizacjami międzynarodowymi w zakresie kontrolowania realizacji postanowień dotyczących praw człowieka. Przypomniała także podstawową zasadę niedyskryminacji i podkreśliła potrzebę ochrony praw

⁷ Tenże, s. 178-181, 323-324; D. Kornobis-Romanowska, *Europejska Konwencja...*, dz. cyt., s. 71-72.

mniejszości oraz zasadę, że ochrona ta powinna być zapewniona przez skuteczne ustanowienie demokracji⁸.

Ponadto Rada Europejska powołała się na niepodzielny charakter praw człowieka. Stwierdziła, że promocja praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz praw obywatelskich i politycznych ma podstawowe znaczenie dla pełnego urzeczywistnienia godności ludzkiej i uzasadnionych dążeń każdej jednostki. Zaznaczyła, że zniewagą dla godności człowieka jest odmowa udzielania pomocy ofiarom sytuacji nadzwyczajnych, zwłaszcza w przypadku gwałtów na niewinnych cywilach i uchodźcach. Podkreśliła też, że Wspólnota Europejska i jej państwa czynnie popierają prawa człowieka i niedyskryminowane uczestnictwo wszystkich jednostek lub grup w życiu społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem roli kobiet⁹.

Kolejnym istotnym dokumentem unijnym rozwijającym kwestię ochrony praw człowieka jest Traktat Amsterdamski z 2 października 1997, który upoważnia Radę Unii Europejskiej do uchwalania aktów prawnych służących zwalczaniu dyskryminacji rasowej, etnicznej, religijnej, z powodu płci, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej¹⁰.

Obecnie najbardziej aktualnym dokumentem europejskiego prawa konstytucyjnego jest Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, podpisana 8 grudnia 2000 w Nicei, zwana „deklaracją moralności europejskiej”¹¹. Zasadniczym celem dokumentu miało być wzmocnienie elementu ochrony oraz uzupełnienie dotychczasowego europejskiego katalogu praw człowieka, opartego na Konwencji Europejskiej. Już w preambule znajdujemy zapis odnoszący się do dziedzictwa kulturowego i duchowego wszystkich narodów zamieszkujących Europę oraz prawa do budowania przyszłości opartej na demokracji, pokoju, tradycji i dorobku przodków. Unia uznaje się za strażnika tych wartości w świetle postępu naukowego, technicznego oraz zmian społecznych. Preambuła wyraźnie podkreśla, że fundamentem każdego porządku prawnego musi być człowiek, jego godność, wartość i wolność. Dokument przypomina podstawowe prawa człowieka: prawo do życia, pra-

⁸ Por. F. Jasiński, *Karta Praw...*, dz. cyt., s. 46.

⁹ *The European Community and Human Rights*, Bruksela-Luksemburg 1993, s. 36.

¹⁰ Por. D. Kornobis-Romanowska, *Europejska Konwencja...*, dz. cyt., s. 59-66; F. Jasiński, *Karta Praw...*, dz. cyt., s. 59-69.

¹¹ S. Hambura, M. Muszyński, *Karta Praw Podstawowych z komentarzem*, Bielsko-Biała 2001; H. Izdebski, *Rola i miejsce Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w europejskiej filozofii praw człowieka*, [w:] A. Gubrynowicz (red.), *5 lat Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Warszawa 2006, s. 11-20; J. Nawrot, *Karta Praw Podstawowych UE*, [w:] M. Balcerzak, S. Sykuna (red.), *Leksykon...*, dz. cyt., s. 184-189.

wo do nienaruszalności i integralności osoby ludzkiej, prawo do wolności i bezpieczeństwa, zakaz tortur i innego poniżającego traktowania oraz zakaz pracy niewolniczej i przymusowej¹².

Wśród wolności zagwarantowanych w Karcie należy wymienić: prawo do wolności i bezpieczeństwa, poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego, ochronę danych osobowych, prawo do małżeństwa i założenia rodziny, wolność myśli, sumienia i wyznania, wolność wypowiedzi i informacji, wolność zgromadzania się i stowarzyszania, prawo do nauki, wolność wyboru zawodu i prawo do zatrudnienia, prawo do własności, prawo do azylu, zakaz zbiorowej ekstradycji i wydalania osób, a także wolność prowadzenia działalności gospodarczej¹³.

Dokument podkreśla ponadto równość wobec prawa, brak dyskryminacji, równość mężczyzn i kobiet, prawa dziecka, zapewnienie poszanowanie różnic kulturowych, poszanowanie praw osób starszych oraz niepełnosprawnych. Potwierdza prawo do odmiennego światopoglądu czy orientacji seksualnej.

Karta Praw Podstawowych podkreśla również prawa społeczne i ekonomiczne człowieka: prawo dostępu do informacji i przynależności do związków zawodowych, ochronę przed niesłusznym zwolnieniem z pracy, prawo dostępu do darmowej opieki zdrowotnej, prawo do godnych warunków pracy. Dokument przypomina też o zakazie pracy dzieci i ochronie młodocianych w miejscu pracy, ochronie zdrowia, zapewnieniu opieki socjalnej, ochronie praw konsumenta oraz ochronie środowiska.

W tekście Karty znalazły się również prawa obywatelskie, a wśród nich: czynne i bierne prawo wyborcze, prawo wglądu do dokumentów, prawo ochrony ze strony rzecznika praw, prawo składania odwołań, wolność przemieszczania się i wybór miejsca pobytu, prawo do opieki dyplomatycznej i konsularnej.

Karta gwarantuje także prawo dochodzenia własnych uprawnień na drodze sądowej. Ponadto wprowadza następujące zasady: domniemanie niewinności, prawo do obrony, ściganie tylko za czyny

¹² Por. J. Sozański, *Prawa człowieka...*, dz. cyt., s. 206-310, J. Sozański, *Prawa człowieka w Unii Europejskiej (po Traktacie Lizbońskim)*, Warszawa-Poznań 2010, s. 147-150; M. Dobijański (red.), *Prawa i wolności...*, dz. cyt., s. 56-59; B. Skubis, *Karta Praw Podstawowych w europejskim systemie ochrony praw człowieka*, [w:] M. Tchorz, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Polityka-Etyka-Prawo*, Częstochowa 2009, s. 29-36; I.A. Trzpił, *Prawa człowieka...*, art. cyt., s. 70-72.

¹³ Por. J. Sozański, *Prawa człowieka...*, dz. cyt., s. 311-312; J. Sozański, *Prawa człowieka w Unii...*, dz. cyt., s. 150-151; M. Dobijański (red.), *Prawa i wolności...*, dz. cyt., s. 60-62.

karalne, proporcjonalny wymiar kary oraz zakaz ponownego sądzenia lub karania za to samo przestępstwo.

Wykładnia praw Karty nie może być sprzeczna z prawem unijnym, prawem międzynarodowym i umowami międzynarodowymi zawartymi przez Unię, Wspólnoty Europejskie lub państwa członkowskie, ze szczególnym uwzględnieniem Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹⁴.

Przykład reinterpretacji praw człowieka (prawo do życia)

Brak jasno zdefiniowanego pojęcia człowieka we Wspólnotach Europejskich czy też określenia wyznaczników definiujących tożsamość człowieka pozwala na stopniowe przewartościowanie hierarchii wartości i „rozmiękczenie” wartości uznawanych dotąd za nienaruszalne. Przykładem może być prawo każdego człowieka do życia, które powiązane zostało z prawem do szczęścia osobistego, wolności decydowania o sobie czy komfortem psychicznym chorego¹⁵.

Bezpośrednią konsekwencją „rozmiękczenia” prawa do życia jest legalizacja aborcji i eutanazji, czynów dotychczas uważanych za godzące w ludzką godność i egzystencję. Szczególny nacisk w najnowszym etapie reinterpretacji prawa do życia kładzie się na uzyskanie społecznej akceptacji dla aborcji i eutanazji, czemu służą różnego rodzaju metody socjotechniczne – choćby wszechobecna reklama – zmierzające do negacji dotychczasowych stereotypów myślowych¹⁶.

Wychodząc z integralnej koncepcji człowieka, należy stwierdzić, że aborcja i eutanazja burzą logiczną konsekwencję praw człowieka. Prawo każdej ludzkiej istoty do życia od poczęcia do naturalnej śmierci nie może być ograniczane, w przeciwnym razie traci swój absolutny charakter, a otwiera drogę do coraz bardziej licznych wyjątków¹⁷.

¹⁴ Por. J. Sozański, *Prawa człowieka...*, dz. cyt., s. 312-320; tenże, *Prawa człowieka w Unii...*, dz. cyt., s. 151-160; M. Dobijański (red.), *Prawa i wolności...*, dz. cyt., s. 63-69.

¹⁵ Por. KDK 27; W.F. Podlecki, *Obrona życia w nauczaniu Jana Pawła II w oparciu o Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, [w:] M. Tchorz (red.), *Karta Praw...*, dz. cyt., s. 212-213.

¹⁶ Por. EV 18; W.F. Podlecki, *Obrona życia...*, art. cyt., s. 213-214.

¹⁷ Por. W.F. Podlecki, *Obrona życia...*, art. cyt., s. 215-216.

Wolność religijna w zjednoczonej Europie

Wolność myśli, sumienia oraz wyznania (religii) jest wymieniana we wszystkich katalogach podstawowych praw i wolności człowieka. Według Jana Pawła II stanowi pierwsze i niezbędne prawo każdej osoby ludzkiej. Organy strasburskie określiły ją jako jeden z fundamentów demokratycznego społeczeństwa. Jej istota wyraża się w dwóch płaszczyznach: wewnętrznej i zewnętrznej¹⁸.

Wolność religijna w wymiarze wewnętrznym oznacza możliwość wybrania światopoglądu religijnego, zmianę religii lub brak jej wyznawania. Chodzi o wewnętrzną sferę przekonań każdego człowieka i jego wyobrażeń dotyczących zasad życia oraz odnoszących się do istnienia nadprzyrodzonej rzeczywistości. Prawo wyznaniowe widzi w niej uprawnienie istoty ludzkiej do samookreślenia siebie w sprawach religijnych. Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdza, że omawiana wolność zakłada swobodę posiadania różnych przekonań filozoficznych, etycznych, religijnych – co ma zagwarantować niezależność jednostki w sferze duchowej. Jest to osobiste prawo człowieka i obywatela, które inni – zwłaszcza państwo – obowiązani są szanować. Zakres wolności religijnej przysługującej każdej osobie w wymiarze wewnętrznym obejmuje też możliwość zmiany religii i przyjęcie innej lub pozostanie bez żadnej. Jest to wolność trwała, nie wyczerpuje się w jednorazowej zmianie własnych poglądów w kwestii religii. Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także sądów konstytucyjnych, wolność religijna obejmuje również prawo do podejmowania prób przekonywania do swojej religii innych ludzi¹⁹.

¹⁸ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka art. 18; A.M. Abramowicz, *Przedmiotowy zakres wolności religijnej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego”, nr 10, 2007, s. 325; por. Z.J. Zdybicka, *Wolność religijna fundamentem ludzkiej wolności*, „Człowiek w Kulturze”, nr 11, 1998, s. 127-129; K. Warchałowski, *Wolność uzewewnętrzniania religii i przekonań religijnych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Kwartalnik Prawa Publicznego”, nr 1-2, 2002, s. 189; K. Warchałowski, *Ochrona prawa do wolności religijnej w prawie traktatowym Unii Europejskiej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego”, nr 7, 2004, s. 14; M. Rozner, *Wolność religijna w systemie prawnym Unii Europejskiej*, „Zeszyt Naukowy Wydziału Administracyjno-Prawnego w Częstochowie”, nr 1, 2003, s. 275-276; R. Andrzejczuk, *Prawo do wolności religijnej*, „Problemy Prawnicze”, nr 1, 2005, s. 93.

¹⁹ A.M. Abramowicz, *Przedmiotowy zakres...*, art. cyt., s. 325-326, 328-330; por. Z.J. Zdybicka, *Wolność religijna...*, art. cyt., s. 134-136; K. Warchałowski, *Ochrona prawa...*, art. cyt., s. 14-16; R. Andrzejczuk, *Prawo do wolności religijnej*, „Problemy Prawnicze”, nr 1, 2005, s. 101.

Wymiar zewnętrzny wolności religijnej oznacza różnorakie akty bezpośrednio i trwale związane z wyznawaną przez człowieka religią. Dotyczy nauczania zasad danej religii, uprawiania kultu. Normy dotyczącego tego wymiaru wolności zapewniają możliwość manifestowania religii i przekonań na zewnątrz, publicznie (wspólnotowo) i prywatnie (indywidualnie)²⁰.

Porządek prawny Unii Europejskiej chroni (przynajmniej teoretycznie) wolność religijną w obu wymiarach (wewnętrznym i zewnętrznym). Jej ograniczenia mogą dotyczyć jedynie sfery zewnętrznej (nauczanie doktryny, sprawowanie kultu), ponieważ prawo nie może ingerować w wewnętrzną sferę tej wolności²¹.

Wolność myśli, sumienia i wyznania stanowi jedno z podstawowych praw człowieka. Każdy jest do niej uprawniony z samego faktu bycia człowiekiem. Jednak należy pamiętać, że na zakres wolności jednostki wpływa wolność drugiej osoby. Oznacza to, że prawa i wolności są granicą, której nie wolno przekraczać²².

Przykład reinterpretacji wolności religijnej (znak krzyża)

4 listopada 2009 Europejski Trybunał Praw Człowieka zakwestionował obecność krzyża we włoskich szkołach. Przypadek dotyczy Soile Lautsi, której dzieci uczęszczały do jednej z publicznych szkół, gdzie w każdej klasie wisi krzyż. Jako członkini klubu ateistów matka uznała, że narusza to wolność religijną dzieci i prawo do ich wychowania zgodnie z własnym światopoglądem²³.

W roku szkolnym 2001-2002 Lautsi zwróciła się do władz szkolnych z prośbą o usunięcie krzyży z klas, w których uczą się jej synowie. Ponieważ spotkała się z odmową – złożyła pozew do sądu. Sprawa ciągnęła się cztery lata (do 2006 roku), kolejne sądy skargę odrzucały. Po wyczerpaniu wszystkich możliwości prawnych we Włoszech, Lautsi wystąpiła do Strasburga. Trybunał uznał, że obecność symbolu religii katolickiej w szkole narusza Europejską Konwencję Praw Człowieka,

²⁰ A.M. Abramowicz, *Przedmiotowy zakres...*, art. cyt., s. 331; por. K. Warchałowski, *Wolność uzewnętrzniania...*, art. cyt., s. 189; M. Rozner, *Wolność religijna...*, art. cyt., s. 284-285; R. Andrzejczuk, *Prawo...*, art. cyt., s. 99.

²¹ A.M. Abramowicz, *Przedmiotowy zakres...*, art. cyt., s. 342-343.

²² Tenże, s. 351-352; por. K. Warchałowski, *Ochrona prawa...*, art. cyt., s. 18; M. Rozner, *Wolność religijna...*, art. cyt., s. 289-290; R. Andrzejczuk, *Prawo...*, art. cyt., s. 97.

²³ Por. W. Pięciak, *Krzyż Pański z Trybunałem*, „Tygodnik Powszechny”, nr 46, 2009, s. 3.

łanie prawo uczniów do wolności religijnej i prawo rodziców do wychowania dzieci według swoich przekonań²⁴.

Wyrok Trybunału w Strasburgu jest przejawem zmagania o interpretację wolności religijnej i jej kształtu na płaszczyźnie politycznej. Zarysowują się tutaj dwie możliwości. Pierwsza to droga „negatywnej wolności religijnej”, według której w przestrzeni publicznej nie powinno być obecne nic, co ma jakikolwiek związek z religią, także symboli. Natomiast druga koncepcja opiera się na „pozytywnej wolności religijnej”, zgodnie z którą religie mają prawo do swobodnej obecności w życiu publicznym²⁵.

Orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka opiera się na „negatywnej wolności religijnej”. Problem polega na tym, że gdyby konsekwentnie ją realizować, doprowadziłoby to do całkowitego zniszczenia wolności religijnej. Ta „wolność” zakłada bowiem, że w sferze publicznej nie wolno występować żadnej religii, poza jedną – „religią świecką (laicką, ateistyczną)”. Tego typu forma „religii laickiej” nie daje wolności religijnej. Choć wyrok Trybunału został sformułowany w imię tej wolności – w istocie niszczy ją²⁶.

Wyjątkowość tego orzeczenia polega na jego radykalizmie, przyjęciu budzącej poważne zastrzeżenia interpretacji zasady świeckości państwa i nie mniej wątpliwego pojmowania wolności religijnej jako „wolności od religii”. Podważa możliwość manifestowania wartości, które miały pozytywny wpływ na ukształtowanie współczesnych państw europejskich. Wydaje się, że mamy do czynienia z dyktatem nieobecności odniesień religijnych w przestrzeni publicznej – co trudno uznać za wyraz wolności i pluralizmu²⁷.

Wolność myśli, sumienia i wyznania to wolność do religii, prawo każdego obywatela do wyrażania swoich przekonań religijnych w sferze publicznej. Jest to fundament własnej tożsamości, podstawa człowieczeństwa²⁸.

²⁴ Tenże, s. 3-4.

²⁵ P. Zulehner, *Wolność pozytywna, wolność negatywna*, „Tygodnik Powszechny”, nr 46, 2009, s. 6.

²⁶ Tenże.

²⁷ Por. M. Bochenek, *Wyrok Trybunału zaprzeczeniem wolności*, „Nasz Dziennik”, nr 262, 2009, s. 11; Z.J. Zdybicka, *Kto komu narusza „wolność religijną”?*, „Nasz Dziennik”, nr 262, 2009, s. 13; K.M. Ujazdowski, *Strasburski dyktat*, „Gazeta Wyborcza”, nr 288, 2009, s. 24.

²⁸ Por. Z.J. Zdybicka, *Kto komu narusza...*, art. cyt., s. 13.

Zakończenie

Analiza praw człowieka w Unii Europejskiej wskazuje, że integracja Europy nie ogranicza się wyłącznie do kwestii ekonomicznych i politycznych, ale obejmuje również sferę szeroko rozumianej kultury, która jest wytworem ducha ludzkiego. W dzisiejszej rzeczywistości obserwujemy dwie tendencje kształtujące oblicze Europy. Pierwsza podkreśla ciągłość kultury europejskiej, opartej na tradycyjnych wartościach, tj. filozofii greckiej, prawie rzymskim i wartościach chrześcijańskich. Współcześnie elementem scalającym Europę są również prawa człowieka i podstawowe wolności, a w konsekwencji szacunek dla osoby ludzkiej. Nie da się jednak nie zauważyć drugiego kierunku, w którym podąża kultura europejska, a który sprowadza się do negowania dotychczas tworzących ją podstaw. Następuje reinterpretacja poszczególnych praw człowieka przez dostosowanie ich treści do potrzeb globalnej ekonomii. W tej perspektywie człowiek jawi się jako przedmiot ekonomii, a jej reguły stają się nowym „dekalogiem”, prawem określającym zasady postępowania z człowiekiem.

Z prawami człowieka ściśle wiąże się wolność religijna, jeden z fundamentów demokratycznego społeczeństwa, oznaczająca możliwość wewnętrznego (wybranie światopoglądu religijnego, zmiana religii, brak jej wyznawania) i zewnętrznego (nauczanie doktryny, sprawowanie kultu) wyrażania przekonań religijnych. Niestety, we współczesnej rzeczywistości można dostrzec próby reinterpretacji tej wolności, zgodnie z ideologią laickości zmierzającą do usunięcia z życia publicznego wszystkiego, co ma związek z religią.

W świecie, zdominowanym procesami sekularyzacji, następuje proces przewartościowywania wszystkiego, co stanowiło podstawę rozwoju nowożytnych i współczesnych społeczeństw. Na szczęście nie brakuje ludzi, którym zależy na podtrzymywaniu oraz pielęgnowaniu wartości, mających swój niemały wkład w kształtowanie europejskiej tożsamości kulturowej i sprzyjających rozwojowi poszczególnych jednostek, jak i całych społeczności. Konieczną rzeczą jest podejmowanie wysiłków zmierzających do wzbudzenia i prowadzenia dyskusji na temat dopuszczalnych granic reinterpretacji praw człowieka oraz wolności religijnej w zjednoczonej Europie.

* * *

Paweł Szuppe**Prawa człowieka w Unii Europejskiej.
Wolność religijna w zjednoczonej Europie****Streszczenie**

Artykuł omawia historię praw człowieka w Unii Europejskiej oraz zagadnienie wolności religijnej w zjednoczonej Europie. Wyjaśnia, czym są i co oznaczają prawa przysługujące wszystkim ludziom. Ukazuje wartości będące przedmiotem uprawnień człowieka i wynikające z nich obowiązki. Prezentuje, jakie czynniki przyczyniają się do rozwoju praw człowieka oraz wskazuje na ich podstawowe źródło, którym jest godność i wartość osoby ludzkiej. Przedstawia najważniejsze dokumenty unijne regulujące kwestie ochrony praw i wolności człowieka, a także podaje przykład reinterpretacji, „rozmiękczenia” oraz łamania najważniejszego, fundamentalnego prawa – szacunku dla życia, stanowiącego szczyt i źródło wszystkich innych praw (legalizacja aborcji i eutanazji).

Następnie prezentuje złożone zagadnienie wolności religijnej, która jest jednym z pierwszych i niezbędnych praw przysługujących każdej osobie ludzkiej. Ukazuje dwie płaszczyzny tej wolności (wewnętrzną i zewnętrzną) oraz podaje przykład jej reinterpretacji (znak krzyża).

Wskazuje na konieczność kształtowania sumienia, wrażliwości moralnej, a także podejmowania wysiłków do wzbudzania i prowadzenia dyskusji przy interpretacji praw człowieka oraz wolności religijnej na gruncie europejskim.

Słowa kluczowe: Konwencja Praw Człowieka, Unia Europejska, godność osoby, wolność religijna.

Paweł Szuppe

**Human Rights in the European Union.
Religious Freedom in the United Europe**

Abstract

The present article discusses the history of human rights in the European Union and the issue of religious freedom in the united Europe. It explains what the rights, that all people are entitled to, are and what they mean. It also indicates the values as the part of humans' entitlements – and the obligations resulting from them. It presents the factors that influence the development of human rights and specifies human dignity and value as their basic source. The article also presents the most important European documents determining the questions of human rights and freedom protection and it also points to the example of reinterpretation, or “softening” as well as the violation (legalisation of abortion and euthanasia) of the most important, fundamental law – the respect for life which is the ultimate source for all other laws.

Further, the article presents the complex issue of religious freedom which is one of the first and most indispensable rights that all people are entitled to. It shows two platforms of this freedom (the internal and the external one) as well as gives the example of the freedom's reinterpretation (the symbol of a cross).

It indicates the necessity to shape the conscience, the moral sensitivity as well as to make efforts towards arousing and conducting a discussion while interpreting human rights and the religious freedom in Europe.

Key words: Convention of Human Rights, European Union, personal dignity, religious freedom.